

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ๒) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของคณะสงฆ์ ที่มีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิรวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบเบื้องต้น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยทำการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และจากแบบสอบถาม (Questionnaire) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยการนำเสนอผลการสรุปการวิจัยและอภิปรายผล เพื่อหาข้อสรุปในผลงานวิจัย จากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

๕.๑.๑ สถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นสถานภาพ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ จำนวน ๑๓๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๑ มีอายุ ๓๑-๔๐ ปี จำนวน ๑๒๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๙ มีพรรษา ๑ - ๕ พรรษา จำนวน ๑๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๖ มีวุฒิการศึกษาทางโลก มีวุฒิการศึกษาปวส. / ปริญญาตรีจำนวน ๑๓๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๔ มีวุฒิการศึกษาทางธรรม มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นโท จำนวน ๑๔๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๓.๑ และวุฒิการศึกษาทางธรรม มีวุฒิการศึกษาเปรียญธรรม ๔-๖ จำนวน ๑๐๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๑

๕.๑.๒ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก

จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๓ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้

๑. ด้านศีลสิกขา (ศีล) คณะสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๑

๒. ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) คณะสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ เมื่อพิจารณารายละเอียดในแต่ละข้อพบว่า คณะสงฆ์มีการส่งเสริมด้วยการทำสมาธิ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๘ ส่วนข้ออื่นๆ อยู่ในระดับมากทุกข้อ

๓. ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) คณะสงฆ์มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖

๕.๑.๓ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยจำแนกตามสถานภาพ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษาทางโลก วุฒิการศึกษาทางธรรม และวุฒิการศึกษาทางเปรียญ เพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถแสดงรายละเอียด ดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ คณะสงฆ์ที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประชาชนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ในด้านศีลสิกขา (ศีล) และด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) ส่วนด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ ๒ คณะสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๓ คณะสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๔ คณะสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๕ คณะสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาทางธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

สมมติฐานที่ ๖ คณะสงฆ์ที่มีวุฒิทางการศึกษาเปรียญธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

๕.๑.๔ สรุปข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑. ด้านศีลสิกขา (ศีล)

ควรมีการส่งเสริม วัด และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรักษาศีล โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มีการส่งเสริมให้รักษาศีล ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น และรู้จักดำรงชีวิตโดยนำหลักศีลธรรม เป็นแนวทางในการประพฤติตน

๒. ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ)

ควรมีการส่งเสริมด้วยการทำสมาธิ เพื่อการปฏิบัติหน้าที่อยู่เสมอ มีการแนะนำ สั่งสอนให้ท่านมีอุปสรรคปัญหาท่านมีวิธีแก้ไขโดยการใช้สมาธิ มีสติ ไม่ฟุ้งซ่าน และมีสมาธิ มีความมุ่งมั่นต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้บรรลุเป้าหมายอยู่เสมอ

๓. ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา)

ควรมีการใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่โดยใช้หลักการคิด พิจารณา เพื่อส่งเสริมความเข้าใจสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อคณะสงฆ์ ใช้ปัญญาพิจารณาญาณในการสรรหา เลือกเฟ้นคัดเลือกพระภิกษุ สามเณร และควรมีความสามารถแก้ไขปัญหาและทำการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ได้ด้วยความรอบคอบ

๕.๑.๕ สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ครั้งนี้ทำให้ทราบถึงข้อเสนอแนะ ซึ่งจำแนกเป็นรายด้านได้ดังนี้

๑. ด้านศีลสิกขา (ศีล)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก มีการศึกษาทางธรรมให้มากขึ้น จัดให้มีการเรียนการสอนทางธรรมควบคู่กับทางโลกไปด้วย มีการส่งเสริมให้ทำกิจกรรม เช่น เข้าค่ายอบรมปฏิบัติธรรมวิปัสสนาภาวนา พยายามรักษาศีล ๕ ให้ได้และมีสติควบคุมพฤติกรรมพฤติกรรม มีการ ส่งเสริมให้รักษาศีล ๕ ให้ได้ด้วยการมีสติในการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง มีเวลาปฏิบัติธรรม ควรมาทำให้ใจสงบ ควรนำหลักการบริหารทรัพยากร

มนุษย์มาใช้ เพื่อพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมกับชุมชน หาเวลาว่างมาปฏิบัติธรรม ทำให้สงบและถือศีลกันบ้างให้มากขึ้น และต้องบริหารเวลาว่างจากการทำงานมาปฏิบัติธรรม

๒. ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก เป็นผู้ที่มีสมาธิฝึกสมาธิเพื่อเน้นการแยกแยะด้านจิตใจให้มีความมั่นคงมากขึ้น มีการปลูกฝังตั้งแต่ยังเด็กในด้านหลักธรรมคำสอนให้รักวัฒนธรรมท้องถิ่นตนเอง ฝึกสมาธิบ่อยๆ จะทำให้ปัญหาทุกอย่างง่ายขึ้น สมาธิจิตใจของเราก็จะมีแต่ความสุข มีความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคที่มากกระทบทางด้านจิตใจ โดยเฉพาะกิจการในพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและมีความอดทนต่อปัญหาอุปสรรคที่มากกระทบทางด้านจิตใจและสภาพแวดล้อม เป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องส่งเสริมให้มีขึ้นในตัวบุคลากรตามหลักไตรสิกขา เป็นผู้มีความตั้งมั่นของจิตหรือสภาวะที่จิตแน่วแน่อต่อสิ่งที่กำหนด

๓. ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก พยายามหมั่นศึกษาหาความรู้ในการพัฒนาตนเองให้มากขึ้น ทำในสิ่งที่ตั้งใจไม่จดจำบางสิ่งบางอย่างที่ไม่เป็นประโยชน์มาคิดมาเก็บไว้ ใช้สื่อต่างๆ ให้เป็นประโยชน์และต้องใช้ให้เป็น ด้วยการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม มีการพัฒนาในด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักปัญญาเชิงพุทธ ใช้สติปัญญาในเวลาที่ยึดมั่นแก้ไขปัญหามาค่อยได้ค่อยได้คิดก่อนทำ ควบคุมอารมณ์ให้คิดก่อนทำด้วยการใช้สติปัญญาแก้ไขปัญหาย่อยเสมอ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีการใช้ปัญญา ในความอยากรู้ อยากเห็น อยากเป็น อยากทำ หรือนำกิจกรรมหลายๆ กิจกรรมไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้น

๕.๑.๖ บทสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาทั้ง ๓ ด้าน คือ ด้านศีลสิกขา (ศีล) คณะสงฆ์ส่งเสริมการดำรงชีวิตโดยนำหลักศีล ๕ มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ คณะสงฆ์ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาศีลแลสืบต่อพระพุทธศาสนา และคณะสงฆ์ประพฤติดนตามหลักศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ด้านจิตตสิกขา (สมาธิ) คณะสงฆ์ทราบว่าการทำงานจิตให้เป็นสมาธินั้นสามารถทำได้ทุกอิริยาบถ คณะสงฆ์ฝึกอบรมพัฒนาให้ท่านมีสมาธิ มีความเชื่อมั่นตนเอง และคณะสงฆ์มีการนั่งสมาธิเพื่อฝึกจิตใจของตนเองให้สงบมีสติอยู่เสมอ ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) คณะสงฆ์มีความรู้เท่าทันปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้คิดของตน คณะสงฆ์ใช้ปัญญารู้เข้าใจเข้าถึง เท่าทันความจริงของตนเองในการทำงานโดยใช้หลักของเหตุผล และคณะสงฆ์สามารถแก้ไขปัญห ใน การปฏิบัติหน้าที่โดยความรู้เท่าทันกับสภาพในปัจจุบัน

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์” มีประเด็นการอภิปรายผล ดังนี้

จากผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสรุปได้ดังนี้คือ

๕.๒.๑ ด้านศีลสิกขา (ศีล) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านศีลสิกขา (ศีล) โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก คณะสงฆ์ส่งเสริมการดำรงชีวิตโดยนำหลักศีล ๕ มาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ มีการส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาศีลแลสืบต่อพระพุทธศาสนา ประพฤติตนตามหลักศีล ๕ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และคณะสงฆ์มีความเข้าใจในเรื่องศีล ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แร่ทอง) ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการ เรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะในระดับมากที่สุด ด้านระบบในระดับมาก ด้านระบบหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากและด้านสภาพแวดล้อมในระดับมาก ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขาในระดับปานกลาง แต่มีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรและด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวันในระดับมาก นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญาในระดับมาก^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุกุล บุญรักษา ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของ กองบัญชาการ มณฑลทหารบกที่ ๓๑” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านกายภาวนา ด้านศีลภาวนา ด้านจิตต ภาวนา และด้านปัญญาภาวนา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อจำแนกรายด้านเรียงลำดับจาก มากไปหาน้อย พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลัก

^๑ พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แร่ทอง), “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ภาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑล ทหารบกที่ ๓๑ ด้านสัณฐานภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจิตตภาวนา และกายภาวนา อยู่ในระดับปานกลาง และด้านปัญญาภาวนา อยู่ในระดับน้อยที่สุด การเปรียบเทียบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักภาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ๕ ด้าน คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชั้นยศ และอายุราชการแตกต่างกัน มีระดับความเห็นต่อการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักภาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .๐๑ แนวทางการประยุกต์ใช้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักภาวนา ๔ ของ กองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ ต่อบุคลากรของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ รวมทุก ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับความคิดเห็นมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของกองบัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๓๑ มีการพัฒนาอยู่ในระดับดี มีประสิทธิภาพ ทำให้ เกิดการพัฒนาบุคลากร^๒

๕.๒.๒ ด้านจิตตศึกษา (สมาธิ) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านจิตตศึกษา (สมาธิ) โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอหล่มสัก การทำจิตให้เป็นสมาธินั้นสามารถทำได้ทุกอิริยาบถ ฝึกอบรมพัฒนาให้ท่านมีสมาธิ มีความเชื่อมั่นตนเอง มีการนั่งสมาธิเพื่อฝึกจิตใจของตนเองให้สงบมีสติอยู่เสมอ และมีสมาธิ ฝึกอบรมพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้ท่านมีจิตใจเอื้อเฟื้อ อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **จันทนา ครบแก้ว** ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครู ของสถานศึกษาเอกชน ในจังหวัดเพชรบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของ สถานศึกษา เอกชนในจังหวัดเพชรบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและรายข้ออยู่ในระดับมาก เช่นเดียวกัน โดยด้านการสรรหาและคัดเลือก อยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านการ พัฒนา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านแรงงานสัมพันธ์ และด้านการจ่ายค่าตอบแทนและ สวัสดิการ ส่วนสมรรถนะครู โดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก โดยด้านสมรรถนะประจำสายงานอยู่ในอันดับสูงสุด รองลงมา คือ สมรรถนะหลัก และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อ สมรรถนะครู ในภาพรวมมี ๔ ด้าน คือ ด้านการสรรหาและคัดเลือก ด้านการพัฒนา ด้านการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการ ที่ร่วมกันส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในระดับสูง มีประสิทธิภาพในการทำนาย และความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย ข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผล ต่อสมรรถนะครูของสถานศึกษาเอกชนในจังหวัด

^๒ อนุกุล บุญรักษา, “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักภาวนา ๔ ของกองบัญชาการ มณฑลทหารบกที่ ๓๑”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

เพชรบุรี ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้หลักด้านการ สรรหาและคัดเลือก ด้านการพัฒนา ด้านการ ประเมินผลการปฏิบัติงาน ด้านการจ่ายค่าตอบแทนและ สวัสดิการ ขณะเดียวกันผู้บริหารสถานศึกษา ต้องส่งเสริมด้านแรงงานสัมพันธ์ให้เพิ่มมากขึ้น จึงจะทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของ สถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^๓ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุนทรี ทันดร** ได้วิจัยเรื่อง การ ดำเนินงานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ปี การศึกษา ๒๕๕๐ พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ด้านรูปแบบโรงเรียนวิสุทธิพุทธ (จัดวิสุทธิพุทธสู่การ เรียนรู้) พบว่า โรงเรียนจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวม ลักษณะไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พัฒนาผู้เรียนอย่างบูรณาการ มีหลักสูตรสถานศึกษาหรือจัด กิจกรรมการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน อย่างชัดเจน จัดการเรียนรู้ในรูปแบบที่ยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาผสมผสานกับการปฏิรูป การเรียนรู้ ด้านการบริหาร จัดการโรงเรียนวิสุทธิพุทธกัลยาณมิตร พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนส่งเสริม การจัดกิจกรรมต่างๆ เตรียมการ บุคลากร และคณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และ ชุมชนกำหนดเป้าหมาย จุดเน้นหรือวิสัยทัศน์ และแผนงานที่ชัดเจนจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาหน่วย การเรียนรู้และ แผนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอน จัดสภาพกายภาพ สถานศึกษา บรรยากาศปฏิสัมพันธ์ ดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ดูแลสนับสนุนการดำเนิน กิจกรรม อย่างใกล้ชิด ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องทำการประเมินและเผยแพร่ผลการ ดำเนินงาน ด้านลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิสุทธิพุทธและชุมชน ได้เน้นเรื่องโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกันในวันสำคัญทางพุทธศาสนาและวันสำคัญตามประเพณี ด้านการพัฒนา บุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรมีความยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักและหวง แห่นในความเป็นไทย^๔

๕.๒.๓ ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) จากผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอห้วยสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ด้านปัญญาสิกขา (ปัญญา) โดยรวม อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์อำเภอ ห้วยสัก มีความรู้เท่าทันปัญหาสังคมและสภาพแวดล้อมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสติรู้ตัวปัญญารู้

^๓ จันทนา ครอบแก้ว, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ส่งผลต่อสมรรถนะครูของสถานศึกษาเอกชน ในจังหวัดเพชรบุรี”, *วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบุรี, ๒๕๕๖).

^๔ สุนทรี ทันดร, “การดำเนินงานของโรงเรียนวิสุทธิพุทธกัลยาณมิตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาจังหวัดเชียงใหม่”, *การศึกษานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, สาขาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๑).

คิดของตน ใช้ปัญญาเข้าใจเข้าถึง เท่าทันความจริงของตนเองในการทำงานโดยใช้หลักของเหตุผล สามารถแก้ไขปัญหา ในการปฏิบัติหน้าที่โดยความรู้เท่าทันกับสภาพในปัจจุบัน และมีความเข้าใจในองค์ประกอบที่จะทำให้เกิดปัญญาในคำสอนทางพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นัทยา ญะมัยไสย์** ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงงานอุตสาหกรรม ขนาดกลางในเขตจังหวัดขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ มีการปฏิบัติ เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสรรหา และการคัดเลือก เช่น องค์กรมีการพิจารณาผู้สมัครจากประวัติการปฏิบัติงานในอดีต เพื่อประกอบการตัดสินใจในการคัดเลือก และด้านการบริหารค่าตอบแทน เช่น องค์กรมีการสำรวจค่าจ้างและเงินเดือนในตลาดแรงงานเพื่อนำมาเปรียบเทียบในการกำหนดค่าตอบแทนของพนักงาน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การวิเคราะห์งาน เช่น องค์กรมีการกำหนดขอบเขตของงานที่ชัดเจน เช่น การระบุลักษณะของงาน ข้อกำหนดงาน หรือมาตรฐานการทำงาน ด้านการวางแผนทรัพยากร เช่น องค์กรมีการปรับปรุงแผนกำลังบุคคลหรือการวางแผนครั้งต่อไปให้ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา ด้านการพัฒนาและฝึกอบรมทรัพยากรมนุษย์ เช่น องค์กรมีการให้การศึกษาด้านความรู้ทางเทคนิคให้เกิดทักษะความชำนาญทั้งในระยะสั้นหรือระยะยาวแก่พนักงาน โดยสรุป การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของผู้จัดการฝ่ายทรัพยากรมนุษย์โรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลาง ควรให้ความสำคัญทุกด้าน เพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการองค์กร และถือเป็นการลงทุน ไม่ใช่เป็นค่าใช้จ่ายขององค์กร แต่เป็นการลงทุนในอนาคต ดังนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงไม่ใช่เพียงการปฏิบัติตัวตามกลยุทธ์ขององค์กร แต่ต้องสร้างสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมเพื่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลตอบแทนสูงสุดต่อองค์กร ^๕ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระพุทธิพงศ์ ปากโร (แร่ทอง)** ได้วิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการ เรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า สภาพการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้บริหารมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านคุณลักษณะในระดับมากที่สุด ด้านระบบในระดับมาก ด้านระบบหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากและด้านสภาพแวดล้อมในระดับมาก ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก แต่พิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ครูมีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขาในระดับปานกลาง แต่มีสภาพการจัดการเรียนรู้ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรและด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวันในระดับมาก

^๕ นัทยา ญะมัยไสย์, “การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดกลางในเขตจังหวัดขอนแก่น”, *วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๐).

นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมในระดับมาก และเพื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า นักเรียนมีสภาพการจัดการเรียนรู้ทั้งด้านกาย ด้านศีล ด้านสมาธิ และด้านปัญญาในระดับมาก^๖

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นที่ควรกำหนดเป็นนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ดังต่อไปนี้

๑. ควรจัดโครงการอบรมพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา แก่ผู้บริหาร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน หรือผู้ที่สนใจ
๒. ควรจัดรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของ คณะสงฆ์ อำเภอข้างเคียง ถ้าจะให้เกิดผลสำเร็จ จะต้องขยายผลจากการพัฒนาระดับนโยบายหรือผู้บริหารไปสู่บุคลากร และส่งทอดจากรุ่นสู่รุ่นการพัฒนาจึงจะเกิดความยั่งยืน
๓. ควรให้มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนศีลธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. ผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติควรมีแผนงาน การมีส่วนร่วม มีโครงการ และมีกิจกรรม ที่ชัดเจนและรวดเร็ว
๒. คณะสงฆ์ควรนำปัญหา อุปสรรค ที่ได้จากการศึกษามา ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้ อำเภอหล่มสักได้มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น
๓. ควรจัดทำรูปแบบการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นมาตรฐานแก่บุคลากรทุกระดับ ตระหนักถึงความรับผิดชอบหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของคณะสงฆ์ อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ” ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้นำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็น ดังต่อไปนี้

^๖ พระพุทธิพงษ์ ปาณโร (แร่ทอง), “สภาพและปัญหาการจัดการเรียนตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนมัธยมศึกษา : กรณีศึกษา เฉพาะเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร” , วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต , สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

๑. ควรมีการศึกษาในประเด็นอื่นๆ เช่น อริยสัจ ๔ อิทธิบาท ๔ หรือภาวนา ๔ ว่ามีส่วนสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นต้น

๒. ควรจะทำการวิจัยที่ใช้สถิติทางการวิจัยที่สูงขึ้นโดยนำเอาผลการวิจัยนี้เป็นข้อมูลและแนวทางในการวิจัยต่อไป

๓. ควรมีการประเมินรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธของ คณะสงฆ์ ที่พัฒนาขึ้นจากงานวิจัยในครั้งนี้